

C[OVI]D-19 – recesija 2020.: Što nam o utjecaju COVID-19 pandemije na hrvatsko tržište rada može reći *Online Vacancy Index (OVI)*?

Nova verzija početkom svakog mjeseca može se pronaći [ovdje](#)

Marina Tkalec ^a, Iva Tomić ^b, and Ivan Žilić ^a

^a*Ekonomski institut, Zagreb*

^b*Hrvatska udruga poslodavaca*

SAŽETAK

U ovom kratkom pregledu, koristeći *Online Vacancy Index (OVI)*, deskriptivno dokumentiramo utjecaj nezapamćenog prekida ekonomskih i društvenih aktivnosti uslijed COVID-19 pandemije na hrvatsko tržište rada. Iako ne bez mane, OVI indeks – koji broji oglase za posao čiji rokovi prijave završavaju u tekućem mjesecu na najvećem portalu za traženje posla u RH MojPosao – može dati pravovremene informacije o pulsu tržišta rada. Osim ove pravovremenosti, OVI indeks mjeri namjeru zapošljavanja, što u ovom trenutku može pružiti određenu indikaciju o posljedici šoka ponude koji je došao kroz ograničenja gospodarske aktivnosti.

Rezultati za ožujak, mjesec u kojem tradicionalno kreće zapošljavanje za nadolazeću turističku sezonu, upućuju na to da se (u desezoniranim terminima) u odnosu na veljaču radi o padu od 18,5%, dok usporedba s ožujkom 2019. daje pad od 23,3%. Broj oglasa za posao u odnosu na ožujak prošle godine za većinu najtraženijih zanimanja je pao (prodavač -27%, kuhar -30%, konobar -29%), dok se istovremeno bilježi značajan rast potražnje za zanimanjima koja su izravno povezana sa samom pandemijom (liječnik/stomatolog 38%, medicinska sestra 10%, farmaceut 24%), ali i potresom u Zagrebu (zidar 67% i građevinski radnik 7%). Gledajući vrstu ugovora koji se nude uz poslove, vidimo da su najviše pali oglasi za poslove za koje se veže ugovor na određeno vrijeme (31%). Regionalna analiza pokazuje pad potražnje za radom u svim dijelovima Hrvatske, osim u istočnoj Hrvatskoj, gdje je potražnja za radom gotovo identična kao i u ožujku 2019. godine.

U nastavku rada daje se kratki pregled pandemije koronavirusa i prestanka gospodarske aktivnosti u RH, opis izračuna OVI indeksa uz navođenje njegovih potencijalnih ograničenja te grafički prikazi, uz objašnjenja, osnovnih rezultata za ožujak 2020.

Ključne riječi: COVID-19, tržište rada, Hrvatska, indeks online oglasa slobodnih radnih mjesta, online vacancy index.

KORONA PANDEMIJA I PRESTANAK EKONOMSKE AKTIVNOSTI

Prvi slučaj koronavirusa u Hrvatskoj zabilježen je 25. veljače 2020., a do kraja ožujka bilo je zabilježeno 867 slučajeva. U međuvremenu je Stožer civilne zaštite RH donio niz odluka u svrhu sprječavanja širenja zaraze novim koronavirusom. Tako se među odlukama našlo i zatvaranje obrazovnih institucija, ali i ograničavanje javnih okupljanja, javnog prijevoza ili napuštanja mjesta prebivališta ili stalnog boravka.¹ U analizi Hale et al. (2020) o odgovorima vlada svijeta na COVID-19 pandemiju Hrvatska je tako smještena kao zemlja s najstrožim ograničenjima uz umjeren broj slučajeva.²

Mnoge od donesenih odluka se izravno ili neizravno tiču i (administrativnog) ograničenja gospodarske aktivnosti. Primjerice, Odlukom o mjerama ograničavanja društvenih okupljanja, rada u trgovini, uslužnih djelatnosti i održavanja sportskih i kulturnih događanja, koja je donesena 19. ožujka, obustavljen je, između ostalog, rad u djelatnosti trgovine (izuzev trgovina s osnovnim potrepštinama, poput hrane, higijenskim proizvodima i sl.), rad uslužnih djelatnosti u kojima se ostvaruje bliski kontakt s klijentima (kao npr. frizeri, kozmetičari i sl.) ali i rad svih ugostiteljskih objekata (izuzev pripreme i dostave hrane te pučkih i studentskih kuhinja). Prema podacima Državnog zavoda za statistiku (DZS), samo u veljači je u djelatnostima trgovine na veliko i na malo (uz popravak motornih vozila i motocikla) bilo zaposleno više od 200.000 ljudi (13,5% ukupnog broja zaposlenih)³ dok je u djelatnostima pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane broj zaposlenih iznosio gotovo 70.000 (4,6% ukupnog broja zaposlenih). Istovremeno je broj zaposlenih u obrtu i slobodnim profesijama činio 12,1% od ukupnog broja zaposlenih u veljači koji je iznosio 1.515.889 osoba.

Ekonomska kriza izazvana pandemijom specifična je po tome što istovremeno utječe i na ponudu i potražnju, uz unošenje golemih neizvjesnosti u očekivanja. Istovremeno, dakle, radnicima je onemogućen (zabranjen) rad, jer zbog širenja epidemije nije sigurno raditi, a potrošačima je uvelike onemogućena potrošnja, jer nije sigurno trošiti. Negativan šok na strani ponude (zatvaranje ekonomskih subjekata i ometanje lanaca opskrbe), uz mjere ograničavanja kretanja nesumnjivo sa sobom povlači i negativan šok na strani potražnje koji uz neizvjesnost stvara kobnu spiralu dugotrajne ekonomske krize, koja će uvelike

¹Na sljedećoj poveznici moguće je pronaći detaljan popis svih odluka: <https://civilnazastita.gov.hr/odluke-stozera-civilne-zastite-rh-za-sprecavanje-sirenja-zaraze-koronavirusom/2304>.

²Informacije se odnose na verziju rada od 25. ožujka 2020. (Slika 4). Ažurirana verzija dostupna je na poveznici: www.bsg.ox.ac.uk/covidtracker.

³Primjerice, prema navodima Hrvatske udruge poslodavaca (HUP), 90.000 osoba zaposleno je u neprehrambenoj trgovini i još 30.000 osoba u djelatnostima vezanim uz neprehrambenu trgovinu, kao što su opskrba, održavanje, čišćenje, oglašavanje i niz drugih (više detalja dostupno na poveznici: <https://www.hup.hr/hrvatska-udruga-poslodavaca-osnovala-koordinaciju-neprehrambene-trgovine-i-trgovackih-centara.aspx>).

nadživjeti samu korona krizu.

Iako je u ovom trenutku vrlo teško i nezahvalno davati konkretne procjene o porastu nezaposlenosti zbog COVID-19 pandemije, nema sumnje da će se to dogoditi u većoj ili manjoj mjeri u većini zemalja svijeta. Primjerice, u nedavno objavljenom izvještaju Međunarodne organizacije rada (ILO, 2020), preliminarne procjene upućuju na porast globalne nezaposlenosti zbog COVID-19 virusa za najmanje 3% (scenarij niskog povećanja nezaposlenosti) do čak 13% (scenarij visokog povećanja nezaposlenosti) u odnosu na razinu od 188 milijuna nezaposlenih osoba u 2019. godini. Ova analiza stoga pokušava popuniti prazninu u dostupnim procjenama gospodarskih kretanja u Hrvatskoj u nadolazećem razdoblju prateći potražnju za radom – putem objavljenih *online* oglasa – kako bi se donekle predvidio trend u kretanju zaposlenosti u različitim zanimanjima, regijama ili vrstama ugovora.

OVI INDEKS

Indeks *online* slobodnih radnih mjesta (engl. *Online Vacancy Index – OVI*) mjesečni je indeks internetskih oglasa za posao koji je u suradnji s portalom MojPosao razvio Ekonomski institut, Zagreb. Indeks se izrađuje jednostavnim prebrojavanjem jedinstvenih novih oglasa za posao čiji rokovi prijave završavaju u istom mjesecu za koji se indeks izračunava. S obzirom na to da se u izračun indeksa uzimaju oglasi objavljeni putem samo jednog portala, broj oglasa izražava se kao bazni indeks (bazna godina je 2015.).⁴

Osnovna svrha OVI indeksa je pružanje pravovremenih informacija o trenutnom stanju potražnje za radom na hrvatskom tržištu rada. Analizom pojedinačnih oglasa za posao mogu se donijeti zaključci o trendovima na tržištu rada kroz više dimenzija: na razini zanimanja, geografije, razini traženog obrazovanja te vrsti ugovora koji se nudi. U radu Tkalec et al. (2020) se tako pokazalo da su u razdoblju između 2015. i 2017. godine poslodavci u Hrvatskoj uglavnom tražili prodavače, konobare, kuhare, programere i vozače, uz značajne regionalne razlike. U dodatnom izvješću isti autori (Tkalec et al., 2018) pokazuju da više od 10% ukupne potražnje odražava potražnju za stručnjacima u području informacijskih tehnologija, posebice za programerima kod kojih postoji neprestani porast broja oglasa od kraja 2014. godine. Osim toga, jasno je pokazano da je indeks relativno precizan u prikazu razmjera ekonomske krize u Hrvatskoj koja je trajala od 2008. do 2014. godine (Tkalec et al., 2020). Kako je trenutno u Hrvatskoj na snazi administrativna blokada (većine) gospodarskih aktivnosti, OVI indeks mogao bi dati i određene

⁴Mjesečne vrijednosti indeksa dostupne su na sljedećoj poveznici: <https://eizg.hr/indeksi-168/ovi-indeks/173>.

informacije o ograničenjima na strani ponude, tj. poslodavaca.

Međutim, bitno je naglasiti kako je u posljednje dvije godine (2018. – 2019.) primjetna određena promjena u strukturi objavljenih oglasa. Naime, izraženiji je udio oglasa koji nude ugovore na određeno, ali i oglasa koji traže niže-kvalificirana zanimanja, prvenstveno sezonskog karaktera. S obzirom na kretanja na tržištu rada, ali i napredak tehnologije, objašnjenje za ovakvu pojavu je to da su se zbog nedostatka radne snage na tržištu rada poslodavci u potrazi za kvalificiranom radnom snagom okrenuli nekonvencionalnim načinima pribavljanja radne snage, dok se većina *online* oglasa zapravo svela na sezonsko zapošljavanje. Osim toga, tijekom 2019. došlo je i do određenog pada potražnje za radom mjerene pomoću OVI indeksa, što sugerira da se ostvareni ekonomski rast tijekom protekle godine nije temeljio na novom zapošljavanju.⁵

OVI INDEKS U OŽUJKU 2020.

Slika 1 prikazuje kretanje OVI indeksa u razdoblju između siječnja 2007. i ožujka 2020. Nakon snažnog rasta u razdoblju nakon krize (2014. – 2018.), još u prošloj godini indeks je počeo pokazivati trend pada. Međutim, to je posebice vidljivo kada pogledamo vrijednost indeksa za protekli mjesec u kojem tradicionalno kreće zapošljavanje za nadolazeću turističku sezonu. U odnosu na ožujak 2019., vrijednost OVI indeksa u ožujku 2020. pala je za 18,5%. Desezonirane vrijednosti indeksa za isti mjesec upućuju na to da je u odnosu na veljaču potražnja za radom – mjerena objavljenim *online* oglasima – bila manja za 23,3%. Uspoređujući s prvim kvartalom 2019., u prvom kvartalu 2020. godine bilježi se 10% manje oglasa za posao.

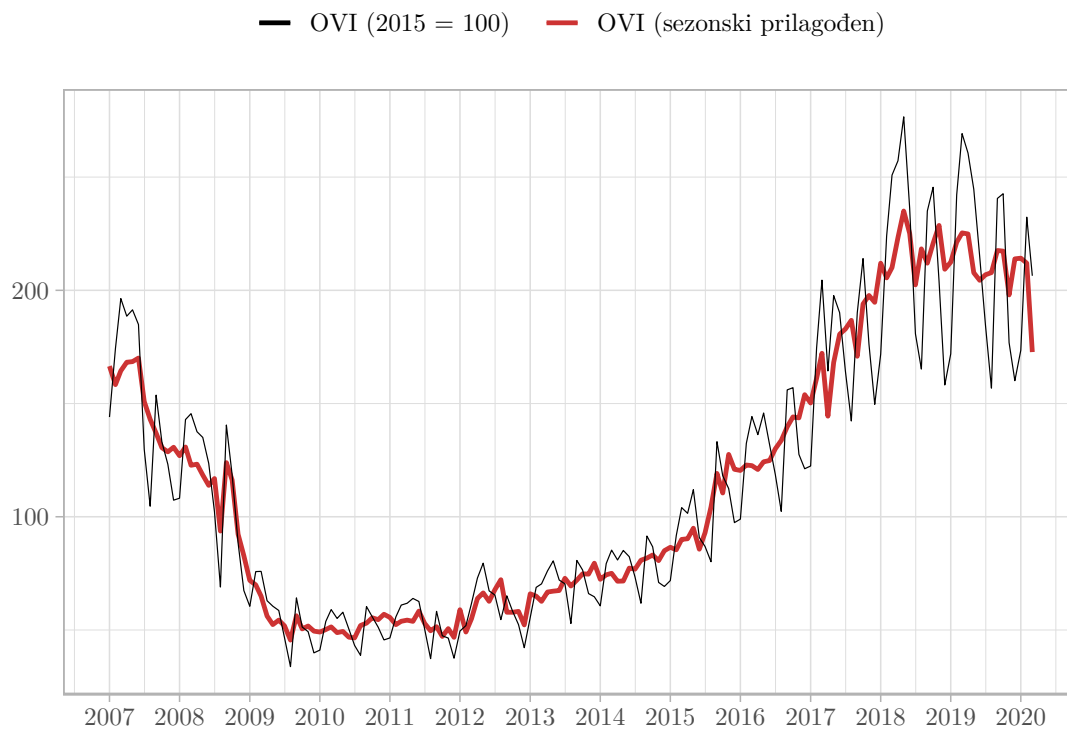
Kao što je već rečeno, u okviru praćenja OVI indeksa redovno se prate i kretanja broja objavljenih *online* oglasa prema različitim dimenzijama: zanimanjima, regijama, razini obrazovanja i vrsti ugovora koji se nudi u objavljenim oglasima. Kod zanimanja, konzistentno se prati 35 najtraženijih zanimanja koja zauzimaju više od 74% svih oglasa s naznačenim zanimanjem od 2005. godine.⁶

Na Slici 2 vidljivo je kako je broj oglasa za posao u odnosu na ožujak prošle godine za većinu najtraženijih zanimanja pao (prodavač -27%, kuhar -30%, konobar -29%). Istovremeno, zabilježen je značajan rast potražnje za zanimanjima koja su izravno povezana sa samom pandemijom (liječnik/stomatolog 38%, medicinska sestra 10%, farmaceut 24%), ali i potresom u Zagrebu (zidar 67% i građevinski radnik 7%).

⁵Za više detalja vidjeti, primjerice, mjesečne objave OVI indeksa za listopad, studeni ili prosinac 2019. (dostupno putem poveznice: <https://eizg.hr/indeksi/69>).

⁶Više detalja dostupno je u radu Tkalec et al. (2020).

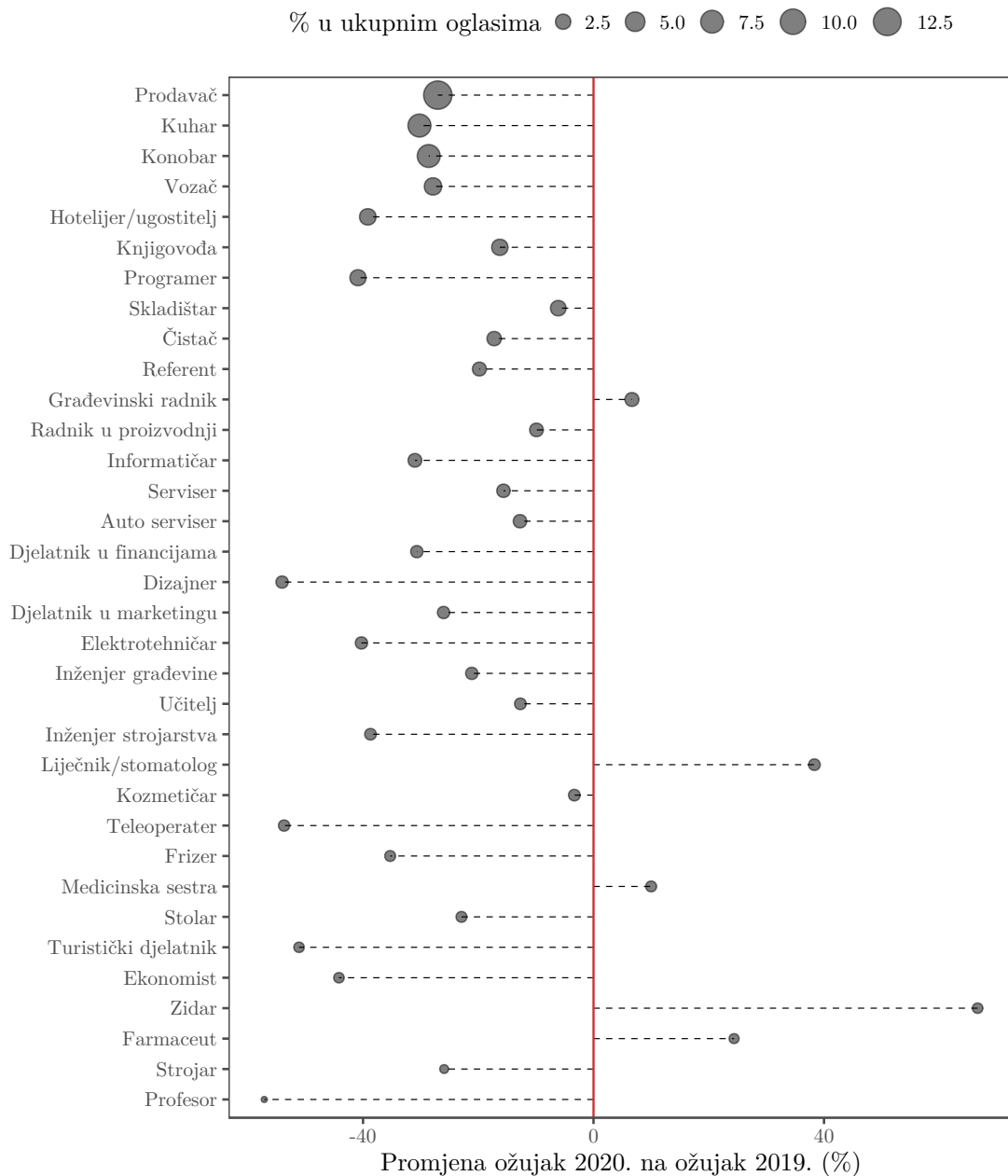
Slika 1: OVI indeks (siječanj 2007. – ožujak 2020.)

Napomena: Indeks se sezonski prilagođava metodom X-12-ARIMA.

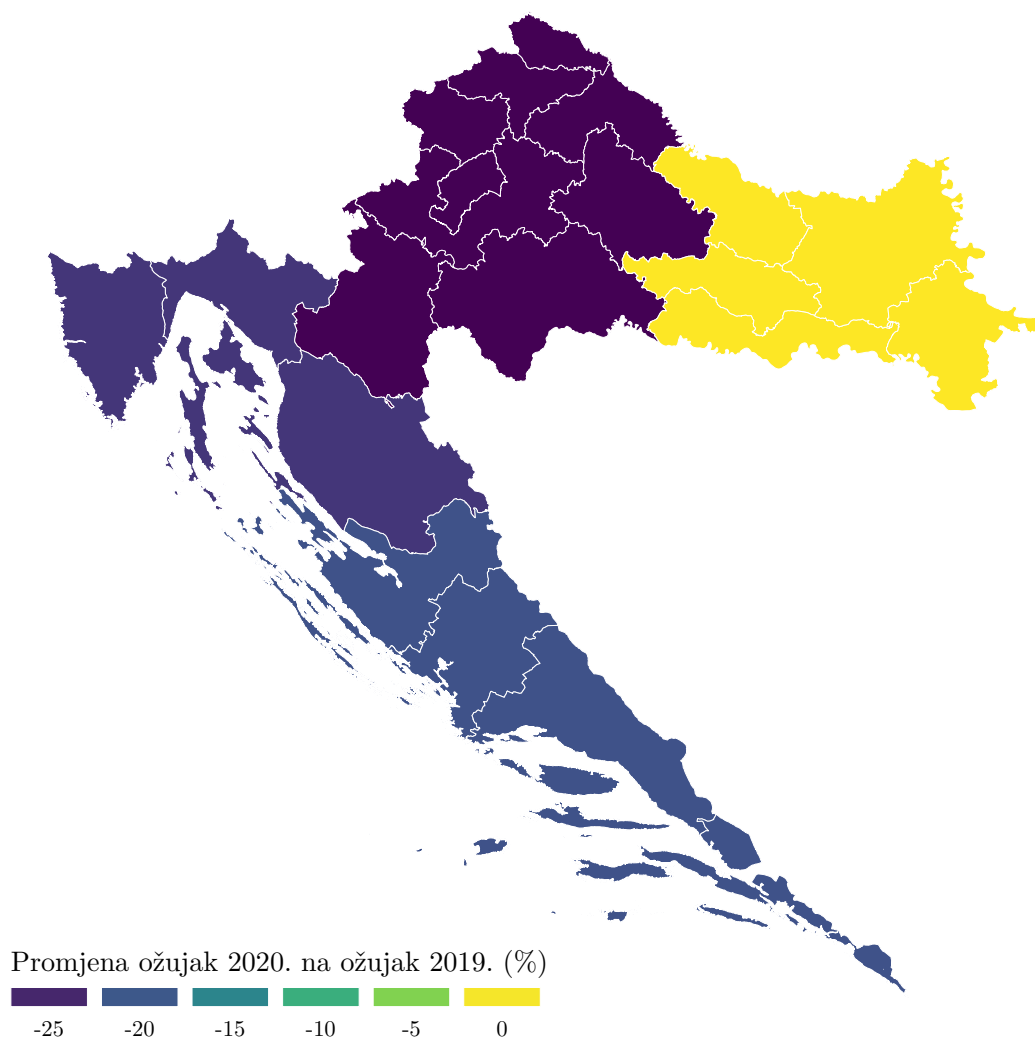
Gledajući vrstu ugovora koji se nude uz poslove, najviše su pali oglasi za poslove za koje se veže ugovor na određeno vrijeme. Naime, oglasi koji su nudili takvu vrstu ugovora o radu, a koji su tradicionalno činili gotovo polovicu ukupnog broja objavljenih oglasa, pali su za 31% u ožujku 2020., dok su poslovi vezani uz ugovore na neodređeno pali značajno manje, za 14% u odnosu na ožujak prethodne godine.

Slika 2: Udio najtraženijih zanimanja među objavljenim oglasima u ožujku 2019. i stopa promjene ožujak 2020. / ožujak 2019.

Gledajući regionalno (Slika 3), vidimo da je cijela Hrvatska, izuzev istočne regije, koju definiramo kao pet istočnih županija, doživjela dvoznamenkasti postotni pad potražnje za radom u proteklom mjesecu. Zanimljivo je da je u istočnoj Hrvatskoj potražnja za radom u ožujku 2020. gotovo identična onoj iz ožujka 2019. godine. Međutim, ta regija ima i najmanji udio u ukupnom broju objavljenih oglasa, oko 5%, te stoga nema značajan utjecaj na kretanja cjelokupnog indeksa.

Slika 3: Stopa promjene potražnje u odnosu na ožujak 2019.

ZAKLJUČNO

Sve predstavljene dimenzije potražnje za radom potvrđuju intuitivne i anegdotalne zaključke da je potražnja za radom uslijed blokade društvenih i ekonomskih aktivnosti

najviše pogodila uslužni sektor. Valja pritom imati na umu dva ograničenja koja mogu rezultirati pristranim rezultatima.

Prvo, OVI indeks ne predstavlja cijelo tržište rada te u zadnje dvije godine opažamo rast ugovora na određeno vrijeme i sezonskog zapošljavanja, odnosno, relativno je sve više poslova oglašavano u uslužnom sektoru, što može biti posljedica strukturne promjene prirode oglasa koji se stavljaju na portal MojPosao. Primjerice, ako je disproporcionalno više oglasa na portalu MojPosao vezano uz uslužni sektor (jer se, primjerice, poslovi rezervirani za vrlo visoke razine ljudskog kapitala nude direktnijim kanalima), tada ovaj opaženi pad OVI-ja precjenjuje stvarni pad potražnje za radom uslijed koronavirus pandemije. S druge strane, moguće je da su neki od oglasa za posao koji su bili objavljeni zbog blokade prestali biti aktivni, čime se ovaj učinak podcjenjuje.

Ipak, uz sva ograničenja, OVI indeks predstavlja vrijedan izvor informacija za mjerenje posljedica pandemije i njezina suzbijanja, te može dati inpute za donošenje kvalitetne ekonomske politike.

BIBLIOGRAFIJA

- Hale, T., Petherick, A., Phillips, T., and Webster, S. (2020). Variation in government responses to covid-19. *Blavatnik School of Government Working Paper*, (BSG-WP-2020/031).
- ILO (2020). Covid-19 and the world of work: Impact and policy responses. Technical report, International Labour Organization (ILO).
- Tkalec, M., Tomić, I., and Zilic, I. (2018). Demand for high-skilled labour: Lessons from the Online Vacancy Index. Technical report, SmartEIZ Policy Brief.
- Tkalec, M., Tomić, I., and Zilic, I. (2020). Potražnja za radom u Hrvatskoj: Indeks online slobodnih radnih mjesta. *Ekonomski pregled*, prihvaćeno za objavu.